

ΕΧΕΙ ΑΚΟΜΗ ΝΟΗΜΑ Η ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΗ ΖΩΗ;

Του σεβασμ. Ιωάννη Σπιτέρη

Εισαγωγή

Το ερώτημα δεν είναι άσκοπο: έχει ακόμη νόημα η αφιερωμένη ζωή; Δεν πρόκειται για ένα ακαδημαϊκό ερώτημα, αλλά για μια κραυγή που διαπερνά την Εκκλησία και την κοινωνία. Σε μια εποχή όπου η πίστη φαίνεται να περιθωριοποιείται, όπου ο ατομικισμός καταβροχθίζει τις σχέσεις και η κοινωνία μοιάζει να έχει χάσει τον προσανατολισμό της, η μοναχική ζωή μπορεί εύκολα να εκληφθεί ως αναχρονισμός.

Κι όμως, ακριβώς σήμερα αποκαλύπτεται ως μία από τις πιο ριζικές και αναγκαίες προκλήσεις. Δεν αποτελεί κατάλοιπο του παρελθόντος, αλλά προφητικό σημείο που απευθύνεται στο παρόν και ανοίγει δρόμο προς το μέλλον. «Η κατάσταση ζωής που συνίσταται στην ομολογία των ευαγγελικών συμβουλών, παρόλο που δεν αφορά την ιεραρχική δομή της Εκκλησίας, ανήκει, ωστόσο, αδιάρρηκτα στη ζωή και την αγιότητά της» (LG, αρ. 44).

Η αφιερωμένη ζωή δεν είναι μια «πνευματική πολυτέλεια» για λίγους· είναι μια κραυγή που απευθύνεται σε όλους: ο Θεός παραμένει το κέντρο της ιστορίας και το Ευαγγέλιο εξακολουθεί να είναι ζωντανή και μεταμορφωτική δύναμη. Είναι πράξη αντίστασης απέναντι στο αυτονόητο, στον ψυχρό υπολογισμό, στη λογική της αποτελεσματικότητας. Είναι η ευαγγελική «τρέλα» που τολμά να πει: «Όποιος χάσει τη ζωή του για χάρη μου, θα τη βρει» (Μτ 16,25).

Σε έναν κόσμο που μετρά τα πάντα με όρους χρησιμότητας και παραγωγικότητας, η μοναχική ζωή αποτελεί την επιλογή εκείνου που αποφασίζει να ζήσει για το «άχρηστο» στα μάτια του κόσμου — αλλά για το ουσιώδες στα μάτια του Θεού. Είναι η επιλογή εκείνου που πιστεύει ότι η ζωή δεν κατέχεται, αλλά προσφέρεται. Είναι η επιλογή εκείνου που τολμά να πει ότι η ελπίδα δεν είναι ψευδαίσθηση, αλλά δύναμη ικανή να αλλάξει την ιστορία.

Μειωμένες κλήσεις: κρίση ή κάθαρση;

Η μείωση των κλήσεων συχνά ερμηνεύεται ως σημάδι κρίσης, σαν η αφιερωμένη ζωή να αποτελεί πλέον κλειστό κεφάλαιο στην ιστορία της Εκκλησίας. Όμως η μονομερής εστίαση στους αριθμούς σημαίνει παραμονή στην επιφάνεια. Η μείωση των κλήσεων μπορεί να διαβαστεί και ως διαδικασία κάθαρσης, ως πρόσκληση επιστροφής στο ουσιώδες.

Δεν πρόκειται για τη διατήρηση δομών, αλλά για την ανάδειξη ζωών που ακτινοβολούν αυθεντικότητα. Οι νέοι σήμερα δεν αναζητούν θεσμούς προς υπεράσπιση, αλλά πρόσωπα που μεταδίδουν χαρά, κοινότητες που αναπνέουν αδελφοσύνη, εμπειρίες που μπορούν να πουν με δύναμη ότι η ακολουθία του Χριστού παραμένει — και σήμερα — επιλογή ελευθερίας και ομορφιάς.

Η αφιέρωση έχει νόημα όταν γίνεται ζωντανή μαρτυρία και όχι κουρασμένη επανάληψη. Είναι προκλητικό να υποστηρίξει κανείς ότι η σπανιότητα μπορεί να είναι δώρο: μας αναγκάζει να αναρωτηθούμε τι καθιστά αξιόπιστη τη ζωή μας, τι

κάνει ελκυστική την ακολουθία του Χριστού, τι αγγίζει την καρδιά εκείνων που μας παρατηρούν. Δεν είναι πια καιρός για «στρατολόγηση», αλλά για ριζική μαρτυρία. Δεν πείθουν τα συνθήματα ή οι προωθητικές εκστρατείες κλήσεων· πείθει η συνέπεια, η διαφάνεια, η χαρά εκείνου που βρήκε τον κρυμμένο θησαυρό και τον φυλάσσει με ευγνωμοσύνη (Μτ 13,44).

Με αυτή την έννοια, η κρίση γίνεται ευκαιρία προφητείας: λιγότεροι αριθμοί — αλλά περισσότερη αλήθεια· λιγότερη ποσότητα — αλλά περισσότερη ποιότητα. Είναι πρόσκληση επιστροφής στην καρδιά του Ευαγγελίου, για να φανεί ότι η αφιερωμένη ζωή δεν είναι επάγγελμα, αλλά τρέλα αγάπης. Είναι σημείο ότι ο Θεός δεν παύει να καλεί, αλλά ζητά μάρτυρες πιο ελεύθερους, πιο ριζικούς, πιο φωτεινούς. Και τότε το ερώτημα αντιστρέφεται: όχι «γιατί υπάρχουν λιγότερες κλήσεις;», αλλά «ποιο πρόσωπο του Θεού δείχνουμε;».

Εκκοσμίκευση: ο καιρός της δοκιμασίας

Σε μια κοινωνία που αντιλαμβάνεται την πίστη ως περιθωριακή, η αφιερωμένη ζωή καλείται να είναι σημείο αντίθετο στο ρεύμα. Δεν πρόκειται για άμυνα ή απόσυρση· πρόκειται για κατοίκηση του κόσμου με ένα διαφορετικό βλέμμα.

Η αφιερωμένη ζωή έχει νόημα επειδή υπενθυμίζει ότι ο Θεός δεν είναι μια αφηρημένη ιδέα, αλλά ζωντανή παρουσία. Είναι προφητικό να πούμε ότι, ακριβώς μέσα στη θρησκευτική αδιαφορία, η αφιερωμένη ζωή γίνεται ακόμη πιο απαραίτητη: ένας φάρος που φωτίζει τη νύχτα, ένα σημάδι που μαρτυρεί ότι η πίστη δεν έχει πεθάνει, αλλά περιμένει να ανακαλυφθεί εκ νέου.

Είναι προκλητικό να πούμε ότι η αφιερωμένη ζωή δεν είναι φυγή από τον κόσμο, αλλά βύθιση μέσα στον κόσμο με άλλα μάτια. Σε έναν καιρό απογοήτευσης, γίνεται ευαγγελική γοητεία. Είναι προφητικό να σκεφτούμε ότι η εκκοσμίκευση δεν είναι το τέλος της πίστης, αλλά ο καιρός της δοκιμασίας — η στιγμή κατά την οποία η πίστη καλείται να φανερώσει τη δύναμή της, την αντοχή της, την ομορφιά της.

Είναι προκλητικό να πούμε ότι η εκκοσμίκευση μπορεί να γίνει ευκαιρία: μας αναγκάζει να καθαρίσουμε τη γλώσσα μας, να ανανεώσουμε τη δύναμη της μαρτυρίας, να δείξουμε ότι η πίστη δεν είναι κατάλοιπο του παρελθόντος, αλλά υπόσχεση μέλλοντος.

Διάλογος και αδελφοσύνη: γέφυρες ειρήνης

Η αφιερωμένη ζωή δεν κλείνεται· ανοίγεται. Δεν εγκλείεται σε μοναστήρια σαν σε φρούρια, αλλά γίνεται κατώφλι, γέφυρα, χώρος συνάντησης. Σε έναν καιρό που σημαδεύεται από πλουραλισμό και συγκρούσεις, από φόβο και καχυποψία, οι αφιερωμένοι καλούνται να είναι τεχνίτες αδελφοσύνης (FT, αρ. 87).

Ο διάλογος δεν είναι ένα πρόσθετο στοιχείο, αλλά η ίδια η ουσία της αποστολής. Δεν αρκεί η διακήρυξη της αλήθειας· χρειάζεται να βιώνεται μέσα στη σχέση, στην ακρόαση, ακόμη και στην έντιμη αντιπαράθεση.

Είναι προκλητικό να πούμε ότι η αφιερωμένη ζωή είναι πολιτική — με την πιο υψηλή έννοια του όρου: δεν επιδιώκει την εξουσία, αλλά εργάζεται για την πόλη, για την πολιτεία των ανθρώπων, για την ειρηνική συνύπαρξη. Είναι προφητικό ότι

θρησκευτικές κοινότητες δεσμεύονται στον διαθρησκευτικό διάλογο, στη διαπολιτισμική διαμεσολάβηση, στην οικοδόμηση γεφυρών ανάμεσα σε κόσμους που μοιάζουν ασυμβίβαστοι. Σε έναν κόσμο που υψώνει τείχη, η αφιερωμένη ζωή χτίζει γέφυρες. Σε μια κοινωνία που τροφοδοτεί διαιρέσεις, δείχνει ότι η καθολική αδελφοσύνη δεν είναι ουτοπία, αλλά συγκεκριμένη δυνατότητα.

Είναι προκλητικό να διακηρύξουμε ότι ο αφιερωμένος καλείται να είναι «σημείο αντιλογίας» (Λκ 2,34) — όχι για να διχάζει, αλλά για να μαρτυρεί ότι η αληθινή ενότητα γεννιέται από τον σεβασμό, την ακρόαση και την αποδοχή. Είναι προφητικό να σκεφτούμε ότι η αφιέρωση καλείται να γίνει εργαστήριο ειρήνης, τόπος όπου οι διαφορές δεν αρνούνται, αλλά μεταμορφώνονται σε πλούτο.

Δεν είναι εύκολο: ο διάλογος κοστίζει, η αδελφοσύνη απαιτεί θυσία, η κοινωνία ζητά υπομονή. Ακριβώς όμως γι' αυτό αποτελεί αξιόπιστη μαρτυρία. Σε έναν καιρό πολέμων και πόλωσης, η αφιερωμένη ζωή γίνεται σημείο που λέει: η ειρήνη είναι δυνατή, η αδελφοσύνη είναι πραγματική, ο διάλογος είναι καρποφόρος.

Είναι προκλητικό να πούμε ότι η αφιέρωση δεν είναι μόνο για την Εκκλησία, αλλά και για τον κόσμο: είναι μια γλώσσα που μιλά και σε όσους δεν πιστεύουν, επειδή δείχνει ότι η ανθρωπότητα μπορεί να ζήσει μαζί χωρίς να αυτοκαταστρέφεται. Είναι προφητικό να διακηρύξουμε ότι το μέλλον της Εκκλησίας και της κοινωνίας εξαρτάται από την ικανότητα να χτίζονται γέφυρες — και ότι οι αφιερωμένοι, με τη δωρεά της ζωής τους, καλούνται να είναι οι πρώτοι αρχιτέκτονες αυτής της καθολικής αδελφοσύνης.

Προσευχή και χαρά: αληθινή μαρτυρία ζωής

Η προσευχή είναι η καρδιά της αφιερωμένης ζωής (Πρ. 2,42· VC, αρ. 38). Χωρίς περισυλλογή, κάθε δραστηριότητα γίνεται στείρα. Από αυτή τη ρίζα πηγάζει η ευαγγελική χαρά (EG, αρ. 6): όχι επιφανειακή ευθυμία, αλλά βαθιά ελπίδα — ικανή να αντέξει ακόμη και στις νύχτες της πίστης. Η αφιέρωση έχει νόημα, γιατί μαρτυρεί ότι η χαρά είναι δυνατή ακόμη και μέσα στην απάρνηση, ότι ο κρυμμένος θησαυρός αξίζει περισσότερο από τα πάντα (Μτ 13,44).

Είναι προκλητικό να πούμε ότι η χαρά αποτελεί το αληθινό απολογητικό της αφιερωμένης ζωής: κανένα επιχείρημα δεν είναι πιο πειστικό από ένα φωτεινό πρόσωπο, μια γαλήνια κοινότητα, μια αδελφότητα που υμνεί τον Θεό. Είναι προφητικό να μαρτυρούμε ότι το Ευαγγέλιο δεν αφαιρεί, αλλά δωρίζει τα πάντα.

Έτσι, η χαρά γίνεται η πρώτη αποστολή: το σημάδι ότι η πίστη δεν οδηγεί στη θλίψη, αλλά στην πληρότητα. Σε έναν κόσμο που δοκιμάζεται από κρίση και φόβο, η χαρά των αφιερωμένων προσώπων γίνεται σημείο αντίθετο στο ρεύμα — μια πρόκληση που διακηρύσσει ότι η ελπίδα είναι πραγματική, η ζωή έχει νόημα, ο Θεός είναι παρών.

Είναι προφητικό να τονίσουμε ότι η χαρά δεν αποτελεί προαιρετικό συμπλήρωμα, αλλά την ίδια την ουσία της μαρτυρίας. Χωρίς χαρά, η αφιέρωση γίνεται στείρα: με χαρά, γίνεται καρποφόρα. Είναι προκλητικό να πούμε ότι η χαρά είναι επαναστατική: μεταμορφώνει την καρδιά, την κοινότητα, την κοινωνία.

Συμπέρασμα: μια προφητεία για το παρόν

Στην αρχή θέσαμε το ερώτημα χωρίς υπεκφυγές: έχει ακόμη νόημα η αφιερωμένη ζωή; Όχι ως ακαδημαϊκή απορία, αλλά ως κραυγή που αναδύεται από μια κοινωνία κουρασμένη — και συχνά αδιάφορη — απέναντι στην πίστη. Διατρέχοντας την ιστορία, τις προκλήσεις της εκκοσμίκευσης, τη δοκιμασία των μειωμένων κλήσεων, τον δρόμο του διαλόγου, της προσευχής και της χαράς, το ερώτημα αυτό δεν σίγησε· μεταμορφώθηκε.

Η απάντηση δεν δίνεται με αριθμούς ή στρατηγικές, αλλά με τη ζωή. Η αφιερωμένη ζωή διέσχισε τους αιώνες σαν ένα κόκκινο νήμα που συνδέει την Εκκλησία με τις ρίζες της και με το μέλλον της. Γνώρισε εποχές λάμψης και κρίσης, αφθονίας και σπανιότητας, αναγνώρισης και περιθωριοποίησης. Κι όμως, ποτέ δεν εξαφανίστηκε — γιατί το Πνεύμα πάντοτε ανέγειρε νέες μορφές, νέες κοινότητες, νέες εμπειρίες. Από τους ερημίτες μοναχούς έως τους μεσαιωνικούς επαίτες, από τις ιεραποστολικές αδελφότητες έως τις σύγχρονες λαϊκές κοινότητες, η αφιέρωση ήξερε να επανεφευρίσκει τον εαυτό της χωρίς να χάνει τη ριζικότητά της.

Αυτό είναι το σημάδι ότι δεν πρόκειται για ανθρώπινη επινόηση, αλλά για δώρο του Θεού — για μια προφητεία που αντέχει. Δεν είναι απλώς χρήσιμη· είναι σημείο της Βασιλείας που έρχεται: πρόγευση μιας ζωής πλήρους εν Θεώ, μαρτυρία ότι η ιστορία δεν κλείνεται στο άμεσο, αλλά ανοίγεται στο αιώνιο.

Είναι προκλητικό να πούμε ότι η αφιερωμένη ζωή φαίνεται άχρηστη στα μάτια του κόσμου — αλλά, ακριβώς γι' αυτό, παραμένει αναγκαία: γιατί υπενθυμίζει ότι η ζωή δεν μετριέται με όρους κέρδους, αλλά με όρους δωρεάς. Είναι προφητικό να διακηρύξουμε ότι η αφιέρωση αποτελεί και μια πολιτισμική γλώσσα, ένα σύμβολο που μιλά ακόμη και σε όσους δεν πιστεύουν· μαρτυρεί ότι η ανιδιοτέλεια είναι δυνατή, ότι η αδελφосύνη είναι πραγματική, ότι η ελπίδα δεν είναι ψευδαίσθηση. Σε έναν καιρό κρίσης, η αφιερωμένη ζωή γίνεται έτσι σημείο αντίστασης και προοπτικής μέλλοντος.

Δεν είναι βάρος, αλλά δυνατότητα. Δεν είναι κατάλοιπο, αλλά υπόσχεση. Δεν είναι πολυτέλεια, αλλά αναγκαιότητα.

Έχει ακόμη νόημα — και ίσως περισσότερο από χθες — γιατί τολμά να πει ότι ο Θεός είναι ζωντανός, ότι ο άνθρωπος καλείται να δωρίζεται και ότι η ιστορία παραμένει ανοιχτή στην ελπίδα.

Θα ήθελα να συμπληρώσω στα όσα αναφέραμε μέχρι τώρα μερικές σκέψεις που αφορούν του νέους και τη μοναχική ζωή.

Οι νέοι και η Αφιερωμένη Ζωή

Ποια είναι σήμερα η εικόνα που έχουν οι νέοι για την Αφιερωμένη Ζωή; Σε μια συνάντηση για τις κλήσεις στη Ρώμη παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα μιας έρευνας: για τους νέους, η αφιερωμένη ζωή βρίσκεται στην τελευταία θέση ως επιλογή ζωής. Κάποιοι μάλιστα τη χαρακτήρισαν «άχρηστη» ή «σπατάλη».

Και τότε γεννιέται ένα εύλογο ερώτημα: πώς γίνεται οι Παγκόσμιες Ημέρες Νεολαίας να γεμίζουν από ενθουσιώδεις νέους, ενώ τα δοκίμια και τα σεμινάρια κλήσεων να μένουν άδεια;

Οι λόγοι είναι πολλοί και κυρίως πολιτισμικοί. Ζούμε σε μια κοινωνία που έχει αναγάγει σε απόλυτες αξίες την ελευθερία, την αυτοδιάθεση και την αυτοπραγμάτωση. Η ηδονή και η σεξουαλικότητα προβάλλονται ως κεντρικά στοιχεία ευτυχίας, ενώ ο πλούτος θεωρείται μέσο άνετης ζωής. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η υπακοή, η αγνότητα και η φτώχεια δύσκολα μπορούν να παρουσιαστούν ως ελκυστικές αξίες, και ακόμη περισσότερο ως επιλογή ζωής.

Ένας ακόμη λόγος είναι η σύγχυση γύρω από την ταυτότητα της Αφιερωμένης Ζωής. Οι νέοι συχνά τη συγχέουν με τις δραστηριότητες των αφιερωμένων προσώπων. Βλέπουν τι κάνουμε, αλλά δεν κατανοούν γιατί το κάνουμε. Θαυμάζουν την εργατικότητα, αλλά δυσκολεύονται να διακρίνουν τα βαθύτερα κίνητρα: την αγάπη για τον Χριστό, την αναζήτηση του Απόλυτου του Θεού, τη δέσμευση για τη Βασιλεία Του.

Έτσι, η αποστολή –να είμαστε μάρτυρες της αγάπης του Θεού– συγχέεται με τις υπηρεσίες που προσφέρουμε. Και όταν τα έργα συνεχίζονται από λαϊκούς, η παρουσία των αφιερωμένων θεωρείται λιγότερο αναγκαία, σαν να μην έχει πλέον ιδιαίτερη σημασία το χάρισμά τους.

Υπάρχει, επίσης, ένα βαθύ χάσμα νοοτροπίας. Στο επίπεδο της ηθικής, η χριστιανική αντίληψη της αμαρτίας ως παράβασης δυσκολεύεται να γίνει κατανοητή από μια νοοτροπία που ταυτίζει την ελευθερία με την υπέρβαση κάθε ορίου. Στο επίπεδο της σκέψης, η αφιερωμένη ζωή κινείται μέσα σε μια ανθρωπιστική και πνευματική παράδοση, ενώ οι νέοι διαμορφώνονται κυρίως μέσα στην τεχνολογική κουλτούρα, που αποτελεί μια ολόκληρη φιλοσοφία ζωής.

Πέρα όμως από όλα αυτά, υπάρχει και κάτι ακόμη πιο κρίσιμο: η αφιερωμένη ζωή προϋποθέτει μια οριστική και ριζική επιλογή. Αντίθετα, οι νέοι του σήμερα είναι συχνά συνηθισμένοι στην προσωρινότητα, στη δυνατότητα να αλλάζουν κατεύθυνση, στο «δικαίωμα της αναστρεψιμότητας» των επιλογών τους.

Ωστόσο, δεν θα ήταν δίκαιο να αποδώσουμε την απώλεια της γοητείας της Αφιερωμένης Ζωής μόνο σε εξωτερικούς παράγοντες. Σκάνδαλα, μετριότητα, ατομικισμός, υποχώρηση της πνευματικής ζωής και έλλειψη ιεραποστολικής τόλμης έχουν τραυματίσει σοβαρά την αξιοπιστία της αφιερωμένης ζωής, τόσο προς τα έξω όσο και στο εσωτερικό της Εκκλησίας.

Και εδώ τίθεται το ουσιαστικό ερώτημα: πώς μπορεί να παρουσιαστεί σήμερα η Αφιερωμένη Ζωή ως κάτι όμορφο και αληθινό;

Η απάντηση είναι απλή αλλά απαιτητική. Η μόνη πειστική ποιμαντική κλήσεων είναι η ίδια η ζωή των αφιερωμένων. Μια ζωή χαρούμενη, γεμάτη νόημα, βαθιά ριζωμένη στον Χριστό. Κοινότητες που είναι πραγματικά σπίτια και όχι απλώς χώροι διαμονής. Άνθρωποι που δεν λειτουργούν ως απλοί πάροχοι υπηρεσιών, αλλά ως φορείς χαρίσματος και ελπίδας.

Μια τέτοια ζωή, όταν είναι αυθεντική, γίνεται από μόνη της πρόσκληση.